

Sakıp Sabancı Uluslararası Araştırma Ödülleri Kazanan Makalelerin Özetleri

"Hiç olmazsa bir evimiz var"

Soylulaştırılan Bir Berlin Mahallesinde Yaşayan Türkiyeli Göçmenlerin Gündelik Deneyimleri

Defne Kadioğlu Polat

Özet

Bu makale, Almanya'da etnik ve ekonomik eşitsizlik arasındaki ilişkiyi, Berlin'in eskiden uzak durulan, şimdi ise mutenalaştırılmakta olan bir mahallesinde birinci nesil Türkiyeli göçmenlerin gündelik deneyimleri üzerinden irdelemektedir. Almanya'daki Türkiyeli göçmenlerin yaşadıkları yerleri değiştirme ve yaşadıkları yerler sayesinde değişme potansiyelleri, yıllar içinde pek çok araştırma tarafından incelenmiştir. Ancak göç olgusuna bağlı sosyal eşitsizlik üzerine tartışmalar hala entegrasyon paradigmasının çevresinde şekillenmektedir. Türkiyeli göçmenlerin Almanya toplumunu nasıl etkilediğinin yanı sıra, Almanya ekonomisindeki neoliberal yeniden yapılanma doğrultusunda dışlama ve eşitsizlik biçimlerinin nasıl değiştiği üzerine tartışmadan söz edilemez.

Bu yeniden yapılanmanın bir biçimi de mutenalaştırma. Mutenalaştırma, bir mahalle, semt hatta bütün bir ilçenin daha varlıklı kişiler için dönüştürülmesi anlamına gelir. Halihazırda Almanya'da, özellikle başkentte en hararetli tartışma konularından biridir. Ancak mutenalaştırmanın semt sakinlerinin hayatını nasıl etkilediğini, onların gündelik pratiklerine bakarak inceleyen araştırmalara hala fazla rastlanmamaktadır. Berlin'in göçmen ve işçi yoğunluklu mahallelerinden birinde yaşayan birinci nesil Türkiyeli göçmenleri inceleyen bu makale, etnik ve ekonomik eşitsizliklerin girift yapısını anlamak için mutenalaştırma merceğinden bakmanın çok elverişli olduğunu öne sürmektedir.

Makalenin kuramsal temeli, Henri Lefebvre'nin çok boyutlu alan teorisine dayanır. Özellikle de, Lefebvre'nin "muhayyel" ve "yaşanılan" alanlar arasındaki diyalektik önermesi üzerinden, Reuterkiez mahallesinde mutenalaştırma öncesinde ve halihazırdaki mutenalaştırma sürecinde çatışan ve farklı perspektiflerin daha iyi anlaşılabilmesi öne sürülmektedir. Makale kuramsal çerçeveyi oluşturmanın ardından Berlin'deki konut yapılanmasına dair bilgi vererek başkentteki Türkiyeli göçmenlerin mutenalaştırmadan neden orantısız olarak etkilendiklerini açıklamaktadır. Ardından ampirik vaka incelemesine geçilmektedir. İlk olarak, incelenmekte olan Reuterkiez mahallesi tanıtılmaktadır. İkincisi, mahallede girilen mutenalaştırma çalışmalarının ardından, Berlin'in uzak durulması gereken en tehlikeli mahallelerinden birinin bugün nasıl en popüler yerlerden birine dönüştüğü özetlenmektedir. Bu bölümde, mutenalaştırma öncesinde mahallenin medya ve yerel politikacılar gibi hakim aktörler tarafından tehlikeli bir "göçmen gettosu" gibi lanse edilmesine değinilecektir. Üçüncü olarak, kötü imajına ve halihazırdaki sosyal sorunlarına rağmen Reuterkiez'in Türkiyeli göçmenler için yoğun bir kullanım değeri olduğu fakat bunun mutenalaştırma kapsamında giderek kaybolduğu açıklanacaktır. Ampirik kısmın son bölümünde, Reuterkiez'deki birinci nesil Türkiyeli göçmenlerin mutenalaştırma sürecinden nasıl etkilendikleri tartışılacaktır.

Bu makalenin genel argümanı, ilk olarak Berlin'deki Türkiyeli göçmenlerin mevcut sosyal eşitsizlikler nedeniyle mutenalaştırmadan orantısız olarak etkilendikleridir. İkinci olarak makale, Henri Lefebvre'nin muhayyel ve yaşanılan alan arasındaki ayırımından yola çıkarak,

Türkiyeli göçmenlerin ve ailelerinin deneyimlerine atıfla, göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin kendinden "sorunlu" olduğuna yönelik hakim fikre karşı çıkmaktadır.

**Yurtdışında İbadet:
Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki
Türkiyeli Göçmenlerin Dinsel Sınırları ve Deneyimleri**

Zeynep Selen Artan-Bayhan

Özet

Radikal İslamcı grupların son zamanlarda Paris, Brüksel ve Berlin gibi Avrupa başkentleri ile ABD'nin San Bernardino ve Orlando şehirlerinde düzenlediği saldırılar, çok sayıda vatandaşın ölümünün yanı sıra, ABD ve Batı Avrupa'da Müslüman varlığının sorunlu halini de ortaya koydu. Saldırıların ardından, İslam'ın Batı değerleriyle uyumluluğunu sorgulayan görüşler basında ve sosyal medyada tekrar yaygınlaşmaya başladı. Batı'da İslam'ın varlığına ilişkin ortak bir rahatsızlık duygusu varsa da, Atlantik'in iki yakasını birbirinden ayıran ciddi tarihsel ve yapısal farklar da göz ardı edilemez. Müslüman nüfusunun demografik özellikleri, yerleştikleri toplumun dindarlık düzeyi ve din kurumları ile devlet arasındaki köklü ilişkiler, Müslümanlar için sonuçları çok çeşitli olabilecek farklı ortamlara zemin hazırlıyor. Göçmenler ve yerli nüfus arasındaki sınırların yapısı göç yoluna da bağlı olduğu için, aynı ülkeden iki farklı bağlamda gelmiş göçmen gruplarını karşılaştırmak, hem bu sınırların yapısını hem de göçmenlerin karşılaştıkları ve yaşadıklarına etkilerini anlamamıza yardımcı olur. Bu makalede, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde farklı olan dini sınırların, Türkiyeli göçmenlerin dini pratiklerini, deneyimlerini ve kimliklerini o toplumlar içinde nasıl etkilediği incelenmektedir. Çalışmanın ABD ayağı, doktora tezi kapsamında 2013 ve 2014 yıllarında New York ve New Jersey'de 52 kişiyle yapılan derinlemesine mülakata dayanmaktadır. Her ne kadar görüşmelerin çoğunluğu birinci kuşak göçmenlerle yapılmışsa da, cevap verenler arasında çocukken anne ve babalarının yanında ABD'ye gelmiş göçmenler (1,5 kuşak) da yer almaktadır. Almanya hakkındaki kısmın kaynağını, Türkiyeli göçmenler ve din/dini sınırlar üzerine önceden yapılmış çalışmalar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, Almanya'da Müslüman göçmenler olarak deneyimlerine ses verebilmek amacıyla, Türkiyeli göçmenlerin blog yazıları, kamuoyu önündeki konuşmaları ve doğrudan alıntılarının yer aldığı kaynaklar da kullanılmıştır. Çalışma, Almanya'da çok keskin olan dini sınırların bulanıklaşma belirtisi de göstermemesi sebebiyle, Türkiyeli göçmenlerin tek seçeneğinin bu sınırları bireysel olarak geçmek olduğunu ortaya koyar. Bu yol, dini duyguları baskın olmayan göçmenler için daha kolay görünse de, mütedeyyin göçmenlerin ya da başörtülü kadınların din sınırlarının ötesine geçebilmeleri imkansızdır. ABD bağlamında din sınırları tümüyle bulanık hale gelmemişse de, pek çok Türkiyeli göçmen için bu doğrultuda ilerlemektedir. Kaldı ki, Amerikalı olmak ve Müslüman kalmak birbirlerini dışlayan süreçler olmadığı için, mütedeyyin Türkiyeli göçmenler keskin sınırların yokluğunda ikili bir kimlik de edinebilmektedir.

Köprü Kurmak mı, Yakmak mı? Gurbetçilerin Geriye Dönüş Niyetleri

Tolga Tezcan

Özet

Almanya'daki gurbetçileri Türkiye'ye döndüren nedir? Bu çalışma, Almanya'daki Türkiyeli göçmenlerin kesin dönüş niyetlerini belirleyenlerin neler olduğunu irdeleyerek bu soruya cevap aramaktadır. Savaş sonrası ekonomik kalkınma hamlesi için davet edilen Türkiyeli göçmenler, Almanya'ya zamanı geldiğinde ülkelerine dönecek "konuk işçi" olarak gitmişlerse de, Almanya'da kalmayı tercih ederek ücretlerin yüksekliği sayesinde varlık edinmişler ve Almanya'nın refah sisteminden yararlanmışlardır. Fakat 2006'dan bu yana durum değişmiştir ve net Türkiyeli göçmen hareketi ilk kez sıfırın altına inmiştir. Bu çalışma, nitel ve nicel perspektifleri birleştirerek kesin dönüş niyetinin farklı yönlerini etkileyen unsurları ortaya koymayı hedefler. Nicel olarak, Almanya Sosyoekonomik Paneli'nin (SOEP) son tarihli "Göçmen Örnekleme (M1)" kullanılarak, 463 Türkiyeli göçmen katılımcı üzerinden lojistik regresyon modelleri ve dönüş niyetlerinin olasılık öngörülleri gerçekleştirilmiştir. Nitel olarak ise, kesin dönüş niyeti olan 20 Türkiyeli göçmen ile sosyal medya üzerinden yapılan sesli görüşmeler kullanılmaktadır. Çalışmada çoğul metotlu bir yaklaşım uygulanarak dört ana başlığın etkileri değerlendirilmektedir: (1) ekonomik entegrasyon, (2) Türkiye ile sosyal ve ekonomik bağlar, (3) ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve çoğul kimlik, (4) kaçınıcı kuşak olduğu. Sonuçlara göre tüm bu başlıkların dönüş kararlarına katkısı bulunmaktadır. Öncelikle, göçmenlerin ekonomik güçlüklerle karşılaştıklarında dönme ihtimallerinin arttığını varsayan neo-klasik ekonomi modeli, Almanya'daki gurbetçiler bağlamında daha geçerlidir. Nitel bulgulara göre, kesin dönüş planlarının altında Almanya'nın 2002'de para birimini değiştirmesinin ardından yaşanan ekonomik zorlukların yattığı görülmektedir. İkincisi, Türkiye ile sosyal ve ekonomik bağlantılar bulunması, "bir ayağı Türkiye'de" hissiyatını destekleyerek dönüş kararlarında etkili olmaktadır. Çalışmanın nitel bölümü, keşfedilmemiş iki örüntüyü de ortaya çıkarır: (I) Çocuklar, gerektiğinde dönüş için onaylarının alınabilmesi amacıyla anne ve babaların ülkeler arası bağlantıları sürdürmesinin en önemli sebepleri arasındadır. Türk televizyon kanallarını izlemek, evde Türkçe konuşmak, Türkiye'ye düzenli seyahat etmek çocuklar çevresinde şekillenen asimilasyon karşıtı uygulamalara işaret etmektedir. (II) Regresyon analizinde, Türkiye'deki arkadaş ve akrabalarla iletişim kurmanın kesin dönüş niyetini arttırdığına yönelik bulgulara rağmen, gurbetçilerin çoğunluğu kesin dönüş yaptıklarında akrabalarından uzak bir yere yerleşmeyi planlamaktadır çünkü akrabalarının ağır ekonomik beklentilerini artık karşılayabilecek durumda değillerdir. Üçüncüsü, toplu ayrımcılık algısı ve yabancı düşmanlığı kaygılarının da kesin dönüş kararına yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Almanyalı Türkler, Almanya'da dışlanan bir kimlik taşımalarından ötürü toplu ayrımcılığa hedef olmaktadır. Dördüncü ve son olarak, göçmenlerin dönüş kararlarında kaçınıcı kuşak oldukları da etkilidir. Bir buçuğuncu ve ikinci nesil Türkiyeli göçmenlerin kesin dönüş niyetinin oluşması, birinci kuşağa göre daha olasıdır. Nitel bulgulara göre, birinci kuşak göçmenlerin yaptığı kirli, tehlikeli ve zor işler, sonraki kuşaklar için bir rahatsızlık ve öfke kaynağıdır. Ayrıca, birinci kuşak göçmenlerin cenazelerine katılmak durumunda kalan sonraki kuşaklar için ölüm daha mitik bir şekil almaktadır ve bu da Türkiye'de ölme arzularını güçlendirmektedir.